

BÖLÜM 1

PARA VE BANKA TANIMI,
ÖZELLİKLERİ,FONKSİYONLARI

PARA

Tanımı, Özellikleri, Fonksiyonları ve Çeşitleri:

A- TANIMI

Bilimsel olarak para, devletçe bastırılan, mal ve hizmet satın alma gücü olan ve herkes tarafından kabul gören bir değişim (mübadele) aracıdır.

Para aynı zamanda bir yatırım ve tasarruf aracıdır.

B- ÖZELLİKLERİ

- **Taşınabilir olması:** Ticari işlemlerin kolayca yapılabilmesi; paranın ağırlığı ve hacmi bakımından taşımaya uygun olmasına bağlıdır.
- **Bölünebilir olması:** Değişik miktarlardaki ödemelerin yapılabilmesi için, paranın kolayca bölünebilir olması ve birbirine dönüşebilir olması gerekir.
- **Dayanıklı olması:** Isı, nem, aşınma, yıpranma, çarpma, bozulma gibi dış etkilere karşı dayanıklı olmalıdır.
- **Kabul görmesi:** Ülke, diğer ülkeler ve halk tarafından resmen tanımlanmalı ve kullanılmalıdır.

C- FONKSİYONLARI

- **Değişim (Mübadele) aracıdır:** Mübadele döneminde takasın getirdiği güçlükleri ortadan kaldırmak için herkesçe kabul edilen mübadele aracı olarak para kullanılmaya başlandı. Böylece mal ile malın değiştirilmesi yerine, mal ile paranın değiştirilmesi yoluna gidildi. Paranın mübadelelerde aracı görevi üstlenmesi, toplumda işbölümünü ve uzmanlaşmayı hızlandırdı.
- **Ortak değer ölçüsüdür:** Mal veya hizmetlerin alım satım değeri toplum tarafından kabul edilmelidir. Mal veya hizmetlerin ifade edildiği değer, fiyat, fiyatın aracı ise, paradır. Herkesçe kabul edilen değer ölçüsünün sabit kalması gerekir. Enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde paranın ifade ettiği mal miktarı her geçen gün azalır.

- **Tasarruf ve borçlanma aracıdır:** Yaşam, ihtiyaçların karşılanması ile devam eder. İhtiyaç fazlası nakdin harcanmayarak elde tutulması ile tasarruf yapılmış olur. Tasarruf, kişi, kuruluşlar ve ülkeler açısından arzulanan bir durumdur. Çünkü tasarrufları fazla olanlar daha çok üretim, daha çok tüketim yaparlar. Üretimin ve tüketimin artması ekonominin büyümesini gösterir.
- **Ekonomi politikası aracıdır:** Devlet ekonomideki büyümenin dengeli (istikrarlı) sürdürülebilmesi için para ile ilgili kararlar alabilir. (Faiz oranları, vergiler, indirimler vb) Ülkedeki para ile ilgili alınan karar ve yapılan uygulamalara para politikası denir. Her ülke zaman zaman bu politikalara başvurur.

D. ÇEŞİTLERİ

- **Mal Para:** Mübadele döneminde kullanılan paradır. Madenlerin kullanıldığı dönemlerde üzerinde o madenin değeri yazılarak kullanılmıştır (sikke).

- **Temsili paralar:** Kıymetli madenlere çevrilebilen paralara temsili para denir. Başlangıçta yüzde yüz altına çevrilebilir özelliğe sahip olan temsili paralar, zamanla yerinin kağıt paraya bırakmıştır. Kıymetli madenler karşılığında basılan ve tekrar o madene dönüştürülebilen paralardır. Bugün bu paralar kullanılmaktadır. Temsili paralar kendi arasında 6 grupta toplanır.

1-Altın ve gümüş sertifikaları: Altın ve gümüşün para olarak kullanıldığı dönemlerde taşınma ve saklama zorluğunu ortadan kaldırmak için bu paralar bankerlere emanet edilerek karşılığında sertifikalar alınmıştır. Bu belgeler temsil ettikleri para yerine geçmek üzere mübadelelerde aracı olarak kullanılmaya başlanmış ve böylece ilk temsili para ortaya çıkmıştır. *Sertifikaların en önemli özelliği, bu belgeleri veren kurumun kasasında % 100 karşılığının bulunmasıdır.*

2- Banknot: Altın ve gümüş sertifikaları veren bankalar, kendilerine emanet edilen altın ve gümüşlerin büyük bir kısmının geri istenmediğini gördüler. Kendilerinden borç isteyenlere, borç para yerine sertifika vermeye başladılar. Bu şekilde % 100 değerli maden karşılığı olmayan, ancak istenildiği zaman altın veya gümüşe çevrilebileceği garantisi olan sertifikalar kullanılmaya başlanmıştır. Bu sertifikalara , “banka notu” anlamına gelen “banknot” denildi. İlk dönemlerde her banka banknot çıkarabiliyordu. Ancak, yaşanan olumsuzlukları önlemek için, banknot çıkartma yetkisi Merkez Bankalarına verilmiştir.

3- Kağıt Para: Merkez bankaları banknotların altına çevrilmesi yerine kağıt para ile değiştirilmesi sistemini getirmişlerdir. Günümüzde her ülkenin parasını o ülkenin merkez bankaları basarak piyasaya sunarlar.

4- Madeni para: Küçük ve küsuratlı ödeme ve tahsilatların daha rahat yapılması için bir miktar kağıt para karşılığına gelen tutarda madeni para basılır. Madeni paranın değeri, üzerinde yazan değerden çok üzerindedir. Ülkemizde bozuk paraları Hazine, kağıt paraları ise Merkez Bankası basar.

5- Kaydi para (banka parası): Ödeme işlemlerinde kullanılan banka mevduatıdır. Kişiler paralarını vadesiz mevduat hesaplarına yatırarak, ödemelerini çekle, banka kartıyla ya da virman yoluyla yapmaktadırlar. Kaydi para kullanımı, nakit para taşımak ve nakit ödemekten daha kolaydır.

6- Para yerine geçenler: Bankacılık hizmetlerinin gelişmesi ile banka hesabında para olmadan da, alış-veriş yapılabilmektedir. Örneğin “plastik para” da denilen “kredi kartları” bu ödeme araçlarından bazılarıdır.

BANKA

Tanımı, Görevleri ve Türleri:

A- TANIMI

Banka; mevduat kabul eden ve bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacını güden, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve bunun dışındaki diğer ticari, finansal ve ekonomik etkinliklerde bulunan, teminat-kefaletler veren ekonomik bir kuruluştur.

B- GÖREVLERİ

Bankaların kuruluş amaçlarına göre çeşitli görevlerini **9 maddeyle** şöyle sıralayabiliriz:

1. Aracılık: Bankalar tasarrufu olan kişi ve kuruluşlardan mevduat alarak topladıkları fonları, kredi olarak talep eden kişi ve kuruluşlara aktarmada aracılık ederler. Böylelikle ekonomi içinde en önemli görevi üstlenirler.

2. Kaynaklara Akıcılık Sağlama: Bankacılık sistemi, paranın transferi sistemi olma görevi ile de, ulusal ve uluslararası düzeyde kaynaklar arasında akışkanlık sağlar.

3. Kişilerin ve Kurumların Sahip Oldukları Maddi Varlıkların Rasyonel Bir Biçimde Kullanımını Sağlama: Halkın, parasal, finansal ve reel aktiflerinden oluşan mal varlıklarının kullanım biçimi üzerinde; bankacılık kesiminin oluşturduğu, faiz seçenekleri, gelir imkanları, vade farkları ve nakit akışı kolaylıkları sağlar. Bu konuda halkı aydınlattığının yanı sıra ekonomideki nakit akışlarının da sağlıklı dolaşımını sağlar.

4. Kaynak Kullanımlarını İyileştirme: Yeni bir değer, yeni bir servet yaratmakla beraber, topladıkları kaynakların belirli yörelere, sektörlere, kişilere aktarılması ile ülke kaynaklarının dağılımını da yönlendirirler.

5. Kısa Süreli Fonları, Uzun Süreli Fonlar Şekline Dönüştürme: Kişilerin kısa süreli ve sahip oldukları küçük miktardaki fonlarını toplayan bankalar, bunları ekonomide uzun süreli fonlar şekline dönüştürmekte ve böylelikle de yatırımlara finans sağlamaktadır.

6. Kaydi Para veya Banka Parası Yaratma: Temel olarak bankaların özelliği mevduat ve mevduat benzeri kaynaklar toplayarak satın alma gücü yaratabilmeleridir.

Kaydi para, maddi varlığı olmayan, yalnızca bankaların hesaplarına alacak veya borç kaydı düşölmek suretiyle yaratılan bir değişim, bir ödeme aracı olarak tanımlanabilir.

Elektronik bankacılığın gelişmesi Çek kullanma hakkı tanınması, EFT , havale veya kredi kartı uygulamaları kaydi para yaratabilmektedir.